

ÄIDINKIELI I, TEKSTITAIDON KOE 16.9.2016 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Tekstitaidon kokeen vastausten luonnehdinta koskee vain hyvän vastauksen sisältöjä. Muut arvioitavat piirteet on kuvattu kriteeritaulukossa, joka on ylioppilastutkintolautakunnan antamissa äidinkielen koetta koskevissa määräyksissä.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maaraykset_aidinkieli.pdf

Tehtävä 1

Katkelma kuvaa sitä, miten koko Suomi herää näkemään tulossa olevat vaikeudet. Maa on levottomuuden tilassa: luonnonkatastrofin aiheuttamat katovuodet ovat edessä. Samalla koko yhteiskunta on muuttumassa teollistumisen myötä. Jo romaanin nimi, *Kovina aikoina*, kertoo Suomen tilanteesta.

Tulevaisuudessa siintäviä kovia aikoja kuvataan agraariyhteiskunnan tilanteen kautta. Maanviljelyn kehitysaste on erilainen eri puolilla maata, ja myös ihmiset reagoivat muutoksiin eri tavoin. Pohjoisen talonpojat ovat itse karun maansa haltijoita, viljellyillä seuduilla uudisviljelijä selviää metsästyksen ja kalastuksen avulla, lounaassa maanviljelijät surevat hallan tuhoja, etelässä eletään vielä huolettomina.

Kansa on jakautunut säätyihin (luokkiin): maattomiin, torppareihin, uudisviljelijöihin, talonpoikiin, nimismiehiin, pappeihin jne. Vauraus samoin kuin tulevat koettelemukset jakautuvat maassa epätasaisesti.

Synkän tunnelman ja tuhon enteiden ohella kuvataan meneillään olevaa myönteistä kehitystä: rautateiden rakentamista ja työaikalainsäädännön parantamista. Suomessa ei eletä enää erityyksissä muusta maailmasta: sähkösanomat sinkoilevat ja lehtiä luetaan.

1–2 pistettä:

Vastauksessa havaitaan Suomea uhkaava luonnonkatastrofi.

3–4 pistettä:

Vastauksessa eritellään sitä, miten maassa reagoidaan luonnonkatastrofiin.

5–6 pistettä:

Vastauksessa eritellään kattavasti yhteiskunnan muuttuvaa tilaa ja ymmärretään tapahtumien syy–seuraus-suhteita. Erityisenä ansiona on historiallisen kontekstin ymmärtäminen.

Tehtävä 2

Aamun kuningatar katsoo hallan jälkeisen yön seurauksia Suomen maassa. Se on kerronnan **rakenteellinen keino (näkökulma, fokalisaatio)**, jonka mukana kuljetaan auringon kierron mukaisesti. Aamun kuningatar tarkastelee Suomea ja suomalaisia etäältä, lintuperspektiivistä. Sen katse on tarkan realistinen, mutta samalla eläytyvä. Samalla sen avulla kohdistetaan katse myös meneillään olevaan yhteiskunnalliseen kehitykseen, esimerkiksi rautateiden rakentamiseen ja työajan pituuteen.

Aamun kuningatar on **personoitu** aurinko, metaforinen **henkilöhahmo**, joka ei vain näe vaan myös liikkuu paikasta toiseen, ajattelee, tuntee ja toimii. Se paljastaa yön aiheuttamat tuhot, mutta sen omat yritykset pelastaa sato säteillään johtavat ”kaksinkerroin surkeampaan” tilanteeseen. Sen avulla myös havainnollistetaan eriarvoisuutta, sillä aamun kuningatar ei huomaa kaikkein köyhimpiä, *maattomia*, vaan kiirehtii eteenpäin vauraaseen Etelä-Suomeen.

Metaforana aamun kuningatar voidaan nähdä monen teeman valossa (esim. luonnon ja ihmisen välinen suhde, yhteiskunnalliset ongelmat, vallankäyttö).

1–2 pistettä:

Vastauksessa kuvataan auringon kulkua aamusta iltaan.

3–4 pistettä:

Vastauksessa tehdään havaintoja aamun kuningattaresta kerronnan näkökulmana (ts. ymmärretään fokalisaation idea, vaikka itse termiä ei käytettäisikään) ja kuvataan sen keskeisiä tehtäviä katkelmassa.

5–6 pistettä:

Vastauksessa kuvaillaan aamun kuningattaren roolia kerronnassa ja lisäksi tulkitaan sen merkitystä esimerkiksi elämän antajana ja tuhoajana.

Tehtävä 3

Vartiaisen teksti sisältää useamman tekstilajin piirteitä. Se on toisaalta asiantuntija-artikkeli mutta siinä on myös selvästi mielipidetekstin piirteitä. Tekstissä voi nähdä poliittisia tavoitteita.

Mielipidetekstin piirteistä voidaan nostaa esiin muun muassa:

Aihe ja sen käsittelytapa: Kirjoittaja tuo mielipiteensä ilmi ensin ingressissä ja kerraten lopussa. Tekstin keskeisenä tavoitteena on kyseenalaistaa sukupuoleen liitettyjä stereotyyppioita. Tekstissä referoitujen tutkimusten mukaan naiset tekevät viisaampia sijoituspäätöksiä kuin miehet: naisten päätöksenteko on rationaalista, miehet ovat aggressiivisuudessaan tunteitensa vallassa. Sukupuolistereotyyppien purkamisesta voisi kirjoittajan mukaan olla hyötyä talouselämälle.

Mielipidettä vahvistavat argumentoinnin ja retoriikan keinot: Latinankielinen otsikko nimeää ilmiön ja suostuttelee lukijan uskomaan, että sellainen on olemassa. *Femina economica* asettuu vastakkain tekstin lopussa mainitun *homo economicuksen* kanssa. Subjektiivisuus käy ilmi runsaasta minä-muodon käytöstä. Kirjoittaja vetoaa omiin kokemuksiinsa, havaintoihinsa ja tulkintoihinsa sekä tekee niiden perusteella yleistyksiä. Subjektiivisuutta hälvennetään ja mielipidettä vahvistetaan viittauksilla tutkimuksiin. Asiantuntijateksteille tyypillisesti kirjoittaja esittää mielipiteitään varauksellisesti ja lieventäen (*mutta jos, ehkä, ilmeisesti*; konditionaali ja muut modaaliset kielen ainekset). Muun muassa näillä keinoilla kirjoittaja pyrkii provosoimaan lukijaa.

Julkaisukonteksti: Palstan nimi, ”Näkökulma”, viittaa subjektiiviseen esitykseen. Kirjoittaja esiintyy omalla kuvallaan, nimellään ja kansanedustajan tittelillään. Kirjoittajan poliittinen sitoumus mainitaan. Ulkonäöltään teksti muistuttaa kolumnia, joka on tyypillisesti mielipideteksti.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tunnistetaan jokin kirjoittajan mielipide.

3–4 pistettä:

Vastauksessa jäsennetään aineiston keskeisiä keinoja, jotka ovat ominaisia mielipideteksteille. Ne voivat liittyä aiheen valintaan, mielipiteen argumentointiin ja/tai sen esittämisen retoriikkaan.

5–6 pistettä:

Vastauksessa aineiston tekstilajipiirteitä eritellään monipuolisesti ja kriittisesti.

Tehtävä 4

Karhu nimetään ja sitä luonnehditaan eri tavoin eri tekstilajeissa. Tapoihin puhua karhusta vaikuttavat tekstin tavoitteet, kohderyhmä ja konteksti. Puhetapojen erot näkyvät kielessä, tyyllissä, sisältövalinnoissa ja ulkoasussa. Aineiston erittely voidaan tehdä tekstilajeittain tai muuten ryhmitellen.

Iltapäivälehdessä **uutisessa** kuvauksen kieli on dramaattista ja värikästä. Karhun kuvataan toimivan ihmisen lailla: vaarallisena häirikönä, rikollisena, jolla on pahat mielessä (*riehui, öyk-käröi*). Uutisen tavoitteena on tässä huomion ja tunteiden herättäminen. Näkökulma on subjektiivinen, kärjistetty.

Tietotekstissä karhun vaarallisuudesta ei puhuta. Sen sijaan ihmisen sanotaan olevan karhun luontainen vihollinen. Tekstissä on luonnontieteellinen lähestymistapa. Karhusta annetaan objektiivista, mitattavissa olevaa tietoa kuvaamalla ja luokittelemalla sen piirteitä ja lajityypillistä toimintaa.

Sadussa ei puhuta todellisista karhuista vaan fiktiivisistä hahmoista. Myös sadussa karhun kuvataan toimivan ihmisen lailla: karhut puhuvat, pukeutuvat ja toimivat kuin ihmiset. Ihmismäisyydestään huolimatta karhut ovat pelottavia. Havaittuaan olevansa karhujen talossa Kultakutri pelästyy ja pakenee. Inhimillistettyjen karhujen avulla välitetään sadun opetus. Myös kuvitus vahvistaa kuvaa inhimillisistä karhuista.

Yhteistä eri tekstilajeille on se, että niissä kaikissa mainitaan jotakin karhun ja ihmisen suhteesta. Sadussa ja uutisessa karhua pelätään, uutisessa jopa demonisoidaan, tietotekstissä siihen suhtaudutaan neutraalisti. Sekä uutinen että satu käyttävät pääasiassa narratiivista ja deskriptiivistä tekstityyppiä, tietoteksti taas on lähinnä ekspositorinen.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tehdään joitakin huomioita eri tekstien tavoista puhua karhusta.

3–4 pistettä:

Vastauksessa tavat puhua karhusta yhdistetään tekstilajeille tyypillisiin piirteisiin.

5–6 pistettä:

Vastauksessa eritellään ja vertaillaan monipuolisesti karhusta puhumisen tapoja, jotka johtuvat tekstilajien tehtävistä, kohderyhmistä ja konteksteista.

Tehtävä 5

Kolme karhua on tekstilajiltaan satu, joka on alkujaan suullista perinnettä. Se on kirjoitettu lapsille ääneen luettavaksi. Se sisältää lapsille tuttuja sadunkerrontaan ja lukutilanteeseen liittyviä konventioita, kuten aloitus ”olipa kerran”.

Kerrontaan liittyviä piirteitä:

- Henkilöhahmot, tapahtumapaikka ja esineet kuvataan konkreettisesti ja yksinkertaisesti.
- Tapahtumat etenevät episodeina, kronologisesti, jännitystä toiston avulla kasvattaen.
- Vuorosanat, joihin liittyy ääneen lukemisen vihjeitä (suurensuurella, aika suurella, pikkuisella äänellä).

Kieleen liittyviä piirteitä:

- puheenomainen rytmi, lyhyet virkkeet,
- runsas kuvailu,
- lapsen maailmaan liittyviä, tuttuja ja ymmärrettäviä sanoja,
- vahvistussanat (suurensuuri),
- alkusoinnut, lorumaisuus.

Ulkoasuun liittyviä piirteitä:

- typografiset merkinnät,
- erikokoiset kirjaimet,
- huutomerkin käyttö,
- kuva havainnollistajana.

1–2 pistettä:

Vastauksessa havaitaan joitakin piirteitä, jotka tukevat ääneen lukemista.

3–4 pistettä:

Vastauksessa eritellään ja ryhmitellään ääneen lukemista tukevia piirteitä.

5–6 pistettä:

Vastauksessa otetaan huomioon tarinan ääneen lukemisen tilanne ja sen vaikutus tekstin ominaisuuksiin. Erityisansiona on havaita, kuinka kerronnan, kielen ja ulkoasun piirteet yhdessä tukevat ääneen lukemista.